SHERDOR

Central Asian Journal of Social Sciences and Humanities

Volume 1 | Issue 2 | 2026

ISSN 3093-9372

Tashkent - 2026

Sherdor: Central Asian Journal of Social Sciences and Humanities

Sherdor: Central Asian Journal of Social Sciences and Humanities (CAJSSH) is officially registered as an online mass media outlet by the Inspectorate for Control in the Sphere of Informatization and Telecommunications under the Ministry of Digital Technologies of the Republic of Uzbekistan, pursuant to Registration Certificate No. 1668282. The journal is published under the title "Sherdor: Central Asian Journal of Social Sciences and Humanities" and is authorized to publish scholarly content in Uzbek, English, and Russian.

Editor-in-Chief
Ismoyilov Ubaydulla

Scientific Editor
Abduganiev Ahrorjon

Honorary Editors

Acad. Ahmadali Askarov
National University of Uzbekistan for Pedagogy, Uzbekistan

Prof. Rustam Suleymanov
National University of Uzbekistan, Uzbekistan

Editorial Board:

Shohistahon Uljaeva (Prof. Dr.)
Feruza Shamukaramova (Prof. Dr.)
Nigora Egamberdieva (Prof. Dr.)
Azimkhoja Otakhojaev (Prof. Dr.)
Zhenishbek Duysheev (Prof. Dr.)
Malgorzata Anna Kot (Prof. Dr.)
Osman Karatay (Prof. Dr.)
Behzod Isabekov (Dr.)
Dilshod Tukhtasinov (Dr.)
Dilafruz Karimova (Dr.)

Technical Editor
Laziz Baxtiyorov

Publisher: sherdorjournal.org
E-mail: editor@sherdorjournal.org

Contents

Xakimova Mahruya Abdulhayovna 5
A New Worldview in Youth Activism in Uzbekistan

Tukhtasinov Dilshod 8
Typological and Comparative Analysis of Some Vessels of the Open and Closed Type Found in the Lower Layer of the Uchtepa-2 Archaeological Monument

Saydullayev Chingiz Xamidullayevich 13
The Impact of Corporate Social Responsibility Strategies on Corporate Image and Sustainable Development

Rustamova Gulmira 15
The Impact of Women′s Participation in the Labor Market on Family Relationships

Pulatov Otabek 20
The Study of Craftsmanship Treatises During the Independence Period

Bekjon Kurbonov 23
State religion relations in Uzbekistan in the post independence period

Quvondiqov Mukhriddin 27
Planning the Daily Training Process for Para Judo Athletes in Training Groups

Merjen Seydullayeva 30
Digital History: Opportunities and Prospects of Modern Information Technologies in the Study of the History of Lebap Province

Safarov Abdulbosid 33
The Role of Amir Timur′s Spiritual Mentors in Establishing and Governing a Just State: The Case of Mir Sayyid Baraka

Maksadov Allanur 36
The Jadid Movement and the National Awakening in Turkestan (Late 19th – Early 20th Centuries)

Rozay Rustemova 40
The Development of Science in Central Asia under the Influence of Islamic Civilization

Samadov Sanjar 47
The Place of Khayriddin Sultan′s Literary Works in the Uzbek Literary Process

Jorayev Yhlas 49
Sogdian Merchants and the Silk Road: Central Asia′s Role in East–West Connections (2nd Century BCE – 8th Century CE)

Sogdian Merchants and the Silk Road: Central Asia's Role in East–West Connections (2nd Century BCE – 8th Century CE)

Jorayev Yhlas

Second-Year Student Majoring in History at the "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University (TIIAME-NRU)

yhlasjorayev@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.68358/4fv1q492

Abstract. *This article examines the role of Sogdian merchants within the Silk Road system from the second century BCE to the eighth century CE, drawing on written sources and archaeological finds. It considers how the inhabitants of the Zarafshan and Kashkadarya oases built trade networks stretching from China to Byzantium, the function of the Sogdian language in commercial and religious contacts, and the Sogdian contribution to the exchange of material and spiritual culture. The study applies historical-comparative, source-critical and systemic methods. By comparing the Sogdian "Ancient Letters", the Mount Mug documents, the Afrasiab murals and Chinese chronicles, it argues that the Sogdians were not merely intermediaries but an independent economic and cultural force. The article shows the advantage of interpreting the Silk Road as a set of interconnected regional networks rather than a single route.*

Keywords: *Silk Road, Sogdiana, Sogdians, Samarkand, Afrasiab, Mount Mug documents, trade networks, cultural exchange, Central Asia, early Middle Ages*

So‘g‘d savdogarlari va Buyuk ipak yo‘li: Markaziy Osiyoning Sharq–G‘arb aloqalaridagi o‘rni (mil. avv. II asr – mil. VIII asr)

Annotatsiya. *Maqolada miloddan avvalgi II asrdan milodiy VIII asrgacha bo‘lgan davrda Sug‘diyona savdogarlarining Buyuk Ipak yo‘li tizimidagi o‘rni tarixiy manbalar va arxeologik topilmalar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda Zarafshon va Qashqadaryo vohalari aholisining Xitoydan Vizantiyagacha cho‘zilgan savdo tarmoqlarini shakllantirishdagi roli, sug‘d tilining savdo va diniy aloqalardagi vazifasi, shuningdek, sug‘dlarning moddiy hamda ma'naviy madaniyat almashinuviga qo‘shgan hissasi yoritiladi. Tadqiqot tarixiy-qiyosiy, manbashunoslik va tizimli tahlil usullariga asoslangan. «Qadimgi maktublar», Mug‘ tog‘i hujjatlari, Afrosiyob devoriy suratlari va Xitoy yilnomalari ma'lumotlari taqqoslanib, sug‘dlar o‘zlarini faqat vositachi emas, balki mustaqil iqtisodiy va madaniy kuch sifatida namoyon qilgani asoslanadi. Maqola Ipak yo‘lini yagona yo‘l emas, balki bir-biriga bog‘liq mintaqaviy tarmoqlar majmui sifatida talqin qilishning ilmiy afzalligini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *Buyuk Ipak yo‘li, Sug‘diyona, sug‘dlar, Samarqand, Afrosiyob, Mug‘ tog‘i hujjatlari, savdo tarmoqlari, madaniy almashinuv, Markaziy Osiyo, ilk o‘rta asrlar*

Kirish. «Buyuk Ipak yo‘li» atamasi ilmiy muomalaga XIX asrda kirgan: uni 1877-yilda nemis geografi Ferdinand fon Rixtgofen (Richthofen) ishlatgan. Ushbu atama Sharqiy Osiyo va O‘rta yer dengizi o‘rtasidagi quruqlikdagi savdo aloqalarini ifodalaydi. Biroq so‘nggi tadqiqotlar bu tizim yagona yo‘l bo‘lmagani, balki turli yo‘nalishlardan iborat murakkab tarmoq bo‘lganini, unda ipakdan tashqari metall, ot, shisha, dori-darmon, ziravor, qimmatbaho toshlar va g‘oyalar ham harakatda bo‘lganini ko‘rsatmoqda.

Mazkur tarmoqning markaziy bo‘g‘inida Amudaryo va Sirdaryo oralig‘idagi Movarounnahr joylashgan edi. Uning Zarafshon va Qashqadaryo vohalarini egallagan tarixiy-madaniy mintaqasi qadimgi manbalarda **Sug‘diyona** (Sogdiana) nomi bilan tilga olinadi. Aholisi sharqiy eron tillaridan biri bo‘lgan sug‘d tilida so‘zlashgan. Samarqand (qadimgi Marokanda), Buxoro, Poykand, Kesh (hozirgi Shahrisabz), Panjakent kabi shahar markazlari mintaqa savdosining tayanchi bo‘lgan.

Tarixshunoslikda sug‘dlarga uzoq vaqt asosan «vositachi savdogarlar» sifatida qaralgan. So‘nggi o‘ttiz yilda esa E. de la Vessyer, F. Grene, B. Marshak, V. Livshis kabi tadqiqotchilar sug‘dlarning mustaqil tashkiliy tuzilmalarga, o‘z madaniyati va yozuviga ega bo‘lgan jamoa sifatidagi o‘rnini chuqurroq ochib berdilar.

Tadqiqotning maqsadi – sug‘d savdogarlarining Buyuk Ipak yo‘li tizimidagi o‘rnini aniqlash va ularning iqtisodiy hamda madaniy ta’sirini baholash.** Vazifalar: (1) Sug‘diyonaning geografik va siyosiy sharoitini yoritish; (2) sug‘dlarning savdo tarmoqlari tuzilishini manbalar asosida tahlil qilish; (3) madaniy va diniy almashinuvdagi rolini ko‘rsatish; (4) VIII asrdagi tarixiy o‘zgarishlar oqibatlarini baholash.

Metodologiya va manbalar

Tadqiqot tarixiy-qiyosiy va manbashunoslik tamoyillariga asoslangan. Manbalar to‘rt guruhga bo‘lingan:

• **yozma manbalar:** Xitoy yilnomalari (jumladan, Sima Qyan asarlari va Tan sulolasi

tarixlari) hamda Zhang Qian elchiligi haqidagi ma’lumotlar;

• **sug‘d hujjatlari:** Dunxuan yaqinida topilgan va milodiy IV asr boshlariga oid «Qadimgi maktublar», 1930-yillarda Mug‘ tog‘ida topilgan VIII asr boshiga oid hujjatlar;

• **arxeologik materiallar:** Afrosiyob, Panjakent va boshqa yodgorliklardan topilgan devoriy suratlar, tangalar, kulolchilik;

• **zamonaviy tadqiqotlar:** sug‘dshunoslik, Ipak yo‘li tarixi va Markaziy Osiyo madaniyati bo‘yicha monografiyalar.

Manbalar bir-biriga qiyoslab, bir-birini to‘ldiruvchi dalillar sifatida tahlil qilindi.

1. Sug‘diyona: geografik muhit va siyosiy tarix

Sug‘diyona Zarafshon daryosining unumdor vohasida joylashgan bo‘lib, sug‘orma dehqonchilik va hunarmandchilik uchun qulay sharoitga ega edi. Mintaqa Xorazm, Baqtriya, Farg‘ona va Choch (Toshkent vohasi) bilan chegaradosh bo‘lib, tabiiy ravishda savdo yo‘llarining kesishgan joyiga aylangan. Bu joylashuv sug‘dlarga turli yo‘nalishlarda aloqa o‘rnatish imkonini berdi.

Siyosiy jihatdan Sug‘diyona yagona davlatga birlashmagan. U Ahamoniylar davlatida satrapliklardan biri bo‘lgan, miloddan avvalgi 329–327-yillarda Iskandar Zulqarnayn qo‘shinlariga qarshi kurash maydoniga aylangan (Spitamen qo‘zg‘oloni), keyinchalik Salavkiylar, Yunon-Baqtriya, Kushon davlatlari bilan aloqada bo‘lgan. Milodiy V–VIII asrlarda mintaqa o‘nlab mustaqil shahar-davlatlarga bo‘linib, ularni mahalliy hukmdorlar (ixshidlar, afshinlar) boshqargan. Bu bo‘linganlik ularning savdo faoliyatiga to‘sqinlik qilmagan, aksincha, shahar jamoalarining tashabbuskorligini oshirgan.

Miloddan avvalgi II asrda Xitoy elchisi Chjan Szyan (Zhang Qian) Markaziy Osiyoga yo‘l oldi. U miloddan avvalgi 138-yil atrofida yo‘lga chiqib, taxminan 126-yilda qaytdi va Farg‘ona (Davan) hamda Sug‘diyona (Kangyuy) haqida ma’lumotlar keltirdi. Bu elchilik Xitoy va Markaziy Osiyo o‘rtasidagi muntazam aloqalarni yo‘lga qo‘yishning muhim bosqichi hisoblanadi.

2. Sug‘d savdo tarmoqlari: tuzilishi va faoliyati

Sug‘dlar savdo faoliyatining ilk yozma dalillaridan biri – «Qadimgi maktublar» deb nomlanuvchi sug‘d tilidagi xatlardir. Ular milodiy IV asr boshiga (taxminan 313-yil atrofida) oid bo‘lib, Dunxuan yaqinidagi qo‘riqxonadan topilgan. Maktublarda Xitoyning ichki hududlarida (Lanchjou, Luoyang kabi shaharlarda) faoliyat yuritgan sug‘d savdogarlari o‘z vatani va oila a’zolari bilan aloqa qilgani, mollar, kumush va ipak savdosi, shuningdek, siyosiy notinchliklar tufayli yuzaga kelgan muammolar haqida so‘z boradi. Bu hujjatlar sug‘dlarning allaqachon uzoq masofali va oilaviy-korporativ tarmoq asosida ishlaganini ko‘rsatadi.

Sug‘d savdo koloniyalari Xitoy shimolidagi Dunxuan, Turfon, Chang‘an va Luoyangdan tortib, Mo‘g‘uliston dashtlari, Yettisuv va Sharqiy Turkistonning vohalarigacha tarqalgan. Ularning ayrim vakillari Xitoyda ma’muriy mavqega ham ega bo‘lgan: jamoa boshliqlari xitoycha manbalarda *sabao* unvoni bilan tilga olinadi. Bu esa sug‘dlarning mahalliy hokimiyat bilan muzokaralar olib borgan, yarim rasmiy maqomga ega jamoalarini ko‘rsatadi.

Sug‘dlar savdosining asosiy mollari:

• ipak matolari va xom ipak (Xitoydan G‘arbga);

• kumush va oltin buyumlar, ayniqsa, sasoniy kumush idishlar;

• shisha, qimmatbaho toshlar, hidli moddalar va dori vositalari;

• ot va boshqa chorva mahsulotlari (Sharq va dasht xalqlari bilan almashinuvda);

• Sug‘diyonaning o‘z mahsulotlari: matolar, metall buyumlar, quritilgan mevalar.

Sug‘dlar savdo jarayonida turkiy xalqlar bilan, ayniqsa Turk xoqonligi (VI asr o‘rtalaridan) hukmdorlari bilan yaqin hamkorlik qilgan. Ko‘chmanchi xoqonlik sug‘dlarning savdo malakasidan, sug‘dlar esa xoqonlikning harbiy-siyosiy himoyasidan manfaatdor edi. Bu ittifoq Ipak yo‘lidagi xavfsizlikni oshirgan va sug‘d tilining dashtda ham amaliy muloqot vositasiga aylanishiga olib kelgan. Turk xoqonligining rasmiy yozishmalarida sug‘d yozuvidan foydalanilgani ham ma’lum. Keyinchalik sug‘d yozuvi uyg‘ur, so‘ngra mo‘g‘ul yozuvlariga asos bo‘lgan.

Tarmoqning o‘ziga xos jihati – uning markazlashgan boshqaruvga ega bo‘lmasdan, ishonch va qarindoshlik rishtalari asosida tashkil etilganidir. Savdogarlar karvonlarni guruh-guruh bo‘lib uyushtirgan, har bir yirik shaharda o‘z vakillarini tutgan. Bu yondashuv xavf-xatarlarni taqsimlash va axborot almashinuvini tezlashtirish imkonini bergan.

3. Madaniy va diniy almashinuv

Sug‘dlar faqat mollar emas, g‘oyalar va e’tiqodlar tashuvchisi ham bo‘lgan. Sug‘diyonaning o‘z diniy an’anasi zardushtiylik bilan bog‘liq bo‘lib, bu e’tiqodning mahalliy shakli, o‘lganlar suyaklarini maxsus idishlar (ossuariylar)ga qo‘yish an’anasi arxeologik jihatdan tasdiqlangan. Shu bilan birga, Sug‘diyonada buddaviylik, moniylik va nasroniylikning nestorian yo‘nalishi izdoshlari ham mavjud bo‘lgan. Sug‘d tilida yozilgan buddaviy, moniy va nasroniy matnlar Turfon va Dunxuan topilmalarida saqlanib qolgan. Bu holat sug‘dlar orasida e’tiqodiy bag‘rikenglik muhiti bo‘lganini ko‘rsatadi.

Buddaviy matnlarning xitoy tiliga tarjimasida sug‘d ruhoniylari va tarjimonlarining hissasi katta bo‘lgan. Dunyoga mashhur monax-tarjimonlar orasida sug‘d kelib chiqishiga ega shaxslar bo‘lgani ma’lum. Shu tariqa sug‘dlar Hindiston, Eron va Xitoy madaniy muhitlari o‘rtasida ko‘prik vazifasini bajargan.

Madaniy ta’sir san’at sohasida ham yaqqol sezilgan. Samarqanddagi Afrosiyob qal’asida topilgan VII asr o‘rtalariga oid devoriy suratlar mashhur. Ularda mahalliy hukmdor Varxuman huzuriga kelgan elchilar, Xitoy imperatori va Tan sulolasi bilan bog‘liq lavhalar, ovchilik, daryo bo‘yidagi bayram sahnalari tasvirlangan. Bu manzara Samarqand saroyining xalqaro aloqalar markazi bo‘lganini ko‘rsatadi. Panjakentdagi uylar va ibodatxonalar devorlaridagi suratlar esa hind va Eron epik an’analari, mahalliy afsonalar bilan bog‘liq syujetlarni aks ettiradi.

Sug‘d tili Ipak yo‘lidagi muhim aloqa vositasi bo‘lgan: Markaziy Osiyodan Xitoygacha bo‘lgan keng hududda uni savdo va diplomatiya tili sifatida ishlatganlar. Sug‘d yozuvi arami yozuvidan kelib chiqqan, kursiv xarakterga ega bo‘lib, keyinchalik turkiy xalqlarning yozuv madaniyatiga ham ta’sir ko‘rsatgan.

4. Mug‘ tog‘i hujjatlari: mahalliy hayotning guvohi

1933-yilda Zarafshon vodiysining yuqori qismidagi Mug‘ tog‘ida (hozirgi Tojikiston hududi) sug‘d tilida yozilgan hujjatlar to‘plami topilgan. Ular Dewashtich (Devoshtich) nomli Panjakent hukmdoriga tegishli bo‘lib, uning arablarga qarshi kurashi va qal’ada yashirinishi bilan bog‘liq voqealarni aks ettiradi (VIII asr boshi).

Hujjatlar orasida nikoh shartnomalari, yer va mulk sotuvi bitimlari, soliq va ma’muriy yozishmalar, shuningdek, arab hukmdorlari bilan aloqalarga oid xatlar bor. Ular sug‘d jamiyatida huquqiy munosabatlar, ayollarning mulkiy huquqlari, oilaviy tuzilma va ijtimoiy tabaqalanish haqida beqiyos ma’lumot beradi. Mug‘ hujjatlari sug‘dlarning boy savdogar tabaqasi bilan birga dehqonlar, mayda zodagonlar (dehqonlar) va mahalliy boshqaruv tizimining mavjudligini ham tasdiqlaydi.

5. VIII asrdagi o‘zgarishlar va sug‘d merosining taqdiri

VIII asr Sug‘diyona tarixida burilish davri bo‘ldi. Arab xalifaligi qo‘shinlari Qutayba ibn Muslim boshchiligida Movarounnahrga kirib, 712-yilda Samarqandni egalladilar. Ushbu istilo uzoq davom etgan va mahalliy qarshilikka duch kelgan: Mug‘ hujjatlari ham bu qarshilik izlari bilan bog‘liq. Mintaqada yangi siyosiy tartib va keyinchalik yangi din (islom) yoyilishi sug‘d jamiyati tuzilmasini asta-sekin o‘zgartirdi.

751-yilda Talas daryosi bo‘yida arablar va Xitoyning Tan imperiyasi o‘rtasida jang bo‘lib o‘tdi. Jang Markaziy Osiyodagi siyosiy kuchlar muvozanatiga ta’sir ko‘rsatgan, biroq tarixshunoslikda uning oqibatlari ba’zan bo‘rttirib talqin qilinadi. An’anaviy talqinga ko‘ra, Xitoy asirlari orqali qog‘oz tayyorlash sirlari Samarqandga o‘tgan, shu tariqa Samarqand qog‘ozi mashhur bo‘lgan; zamonaviy tadqiqotchilar bu bayonni to‘liq tasdiqlamasa-da, Samarqandning keyingi asrlarda qog‘oz ishlab chiqarish markaziga aylangani ma’lum.

Xitoyda esa 755-yilda sug‘d-turk kelib chiqishiga ega sarkarda An Lushan boshchiligida katta qo‘zg‘olon boshlandi. Bu voqea Tan imperiyasi ichida xorijiy, shu jumladan sug‘d kelib chiqishiga ega aholiga nisbatan ishonchsizlikni kuchaytirdi va sug‘d jamoalari mavqeiga salbiy ta’sir ko‘rsatdi.

Biroq sug‘dlar yo‘qolib ketmadi. Ularning savdo malakasi, hunarmandchilik an’analari, shahar madaniyati va ayniqsa o‘z tili keyingi davrlarda Somoniylar davrida shakllangan fors-tojik va turkiy madaniy muhitga singib ketdi. Sug‘d tilining ayrim elementlari va sug‘d tilining avlodi hisoblangan yag‘nob tili hozirgacha saqlanib qolgan. Samarqand, Buxoro kabi shaharlar esa IX–X asrlarda islom dunyosining yirik ilmiy va tijorat markazlariga aylandi.

Muhokama. Sug‘dlarning Ipak yo‘lidagi rolini baholashda uch yondashuvni ajratish mumkin. Birinchisi – klassik qarash bo‘lib, sug‘dlarni asosan Xitoy va G‘arb o‘rtasidagi vositachi deb biladi. Ikkinchi yondashuv (E. de la Vessyer) sug‘dlarning o‘z tarmoqlarini mustaqil tashkil etgan, siyosiy kuchlar bilan tenglik asosida hamkorlik qilgan jamoa ekanini ta’kidlaydi. Uchinchi yondashuv (V. Xansen) Ipak yo‘lini uzoq masofaga bir yo‘l bilan emas, qisqa masofali mahalliy savdoning ketma-ket bog‘lanishi sifatida ko‘radi va xitoy ipagining G‘arbdagi rolini o‘z o‘rnida baholashni taklif qiladi.

Bizning fikrimizcha, bu qarashlar bir-birini to‘ldiradi. Sug‘dlar uzoq masofali savdoni amalga oshirgan ayrim guruhlarga ega bo‘lgan, shu bilan birga ularning iqtisodiy kuchi mahalliy ishlab chiqarish va shahar bozorlariga ham tayangan. Shu sababli sug‘dlar faoliyatini «vositachilik» tushunchasi bilan cheklab bo‘lmaydi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari quyidagi xulosalarga olib keladi:

1. Sug‘diyona geografik joylashuvi, sug‘orma dehqonchilik va shahar madaniyati tufayli Buyuk Ipak yo‘lining markaziy bo‘g‘iniga aylandi.

2. Sug‘d savdogarlari qarindoshlik va ishonchga asoslangan, markazsiz, ammo samarali tarmoqlar tashkil etib, Xitoydan Eron va Turk xoqonligi hududlarigacha faoliyat olib bordilar.

3. Sug‘d tili va yozuvi savdo, diplomatiya va

diniy aloqalarda keng qo‘llanilib, turkiy yozuv madaniyatiga ham ta’sir ko‘rsatdi.

4. Afrosiyob va Panjakent suratlari, Mug‘ hujjatlari va «Qadimgi maktublar» sug‘dlarni mustaqil madaniy kuch sifatida ko‘rsatuvchi muhim manbalardir.

5. VIII asrdagi siyosiy o‘zgarishlar sug‘d jamoalarining mavqeini zaiflashtirgan bo‘lsa-da, ularning merosi islom davri Movarounnahr madaniyatida yashashda davom etdi.

Kelgusi tadqiqotlar uchun yangi arxeologik qazishmalar, sug‘d tilidagi matnlarning yangi nashrlari hamda Xitoy va Eron manbalarini qiyosiy o‘rganish istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi.

References

1. Frankopan P. The Silk Roads: A New History of the World. – London: Bloomsbury, 2015.
2. Grenet F. Samarkand: Cité de la route de la soie. Muallifning Afrosiyob devoriy suratlariga bag‘ishlangan ilmiy maqolalari bilan birga o‘rganilgan (Grenet F., Azarnouche S. Where the Hell is Samarkand? // Cahiers d'Asie centrale).
3. Hansen V. The Silk Road: A New History. – Oxford: Oxford University Press, 2012.
4. La Vaissière É. de. Sogdian Traders: A History. – Leiden: Brill, 2005.
5. Litvinsky B.A. (ed.) History of Civilizations of Central Asia. Vol. III: The Crossroads of Civilizations: A.D. 250 to 750. – Paris: UNESCO Publishing, 1996.
6. Livshits V.A. Sogdiyskaya epigrafika Sredney Azii i Semirechya. – Sankt-Peterburg: Filologicheskiy fakultet SPbGU, 2008.
7. Marshak B.I. Legends, Tales, and Fables in the Art of Sogdiana. – New York: Bibliotheca Persica Press, 2002.
8. Rtveladze E.V. Velikiy Shelkovyy put': istoriko-kulturnye ocherki. – Tashkent, 1999.
9. Whitfield S. Life along the Silk Road. – Berkeley: University of California Press, 1999.